

UHUVVET / KARDEŞLİK İNANCI TOPLUMSAL MÂNÂDAKİ TEVHİD'İ TEMSİL EDER¹

“Kardeşlik” kelimesi Arapça “ *uhuvvet*” kelimesiyle ifade edilir. Kelime, ya ana-baba bir veya ana bir baba ayrı, yahut baba bir ana ayrı olan kişiler arasındaki kan bağına ifade için kullanılır. Ayrıca aynı sülâleye, kabile veya millete mensup olanlar için de kullanılmaktadır. Bundan başka aynı inanç ve de ğerleri, dünya görüşünü paylaşma gibi ortaklık ve benzerlikleri bulunan kişi ya da gruplar arasındaki birlik ve dayanışma ruhunu da ifade için de “ *uhuvvet* ” kelimesi kullanılır. (*Râqıb el-İsfahânî, et-Müfredât, "eh" md*)

Kur'an-ı Kerim, Hadis-i şerifler ve diğ er İslâmî kaynaklarda, Câhiliye anlayışındaki soy birliğine ve kan bağına dayanan “*asabiyet*” kavramının zıddı olarak **tevhid inancını** esas alan manevî birliği, dayanışma ve paylaşma sorumluluğunu anlatmak üzere yaygın biçimde geçmektedir. Kur'an-ı Kerim Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Mü'minler ancak **kardeştirler**. Öyleyse **kardeşlerinizin** arasını düzeltin ve Allah'tan ittika edip korkun ki, merhamete ulaşasınız.” (49/Hucurât, 10)

Kardeşlik müessesesi, İslâm'ın insanlık âlemine getirmiş olduğu en büyük yenilik ve en temel ilkelerden biridir. Kardeşlik ilkesi, toplum fertlerini aynı inanç ve aynı gaye için bir arada tutan, onları bir arada toplayan temel esastır. Tevhid inancının toplu hayatında somutlaşması, “kardeşlik” müessesesiyle gerçekleşir. Bu sebepten son derece önemlidir. Bu önem içinde bulunduğumuz şu günlerde kendisini daha fazla hissettirmektedir. **Çünkü:**

-İnsanlık o derece vahşileşti ki, kardeş kardeşin kanına susamış birbirini yiyor da onun için.

-İnsanlık onuru ayaklar altına alınmış da onun için.

-Edeb, haya ve ahlâkî güzellikler, **pây-ı mâl** olmuş/ayağa düşmüş de onun için.

-Bütün bu olumsuzlukların yegâne çâresi ise, Allah Rasûlünün o güzel hayatında ve örneğinde olduğunu Yüce Rabbimizin bize bildirdiği için:

لقد كان لكم في رسول الله لكم اسوة حسنة : **“Muhakkak Allah'ın Rasûlünde sizin için en güzel örneklikler vardır..”**

Efendimizin dünyaya teşrifleri öncesinde dünyanın durumuna bir bakalım:

MS. VII.Asrın başlarında dünya, bir tarafta bozulmuş, tahrif edilmiş **ehl-i kitap** dünyasını temsil eden **Bizans İmparatorluğu**, diğ er taraftan da tamamen **putperest kültürü** temsil eden **İran Sâsânî imparatorluğu** tarafından âdeta parsellenmiş durumdaydı. Her iki imparatorluğun hakim olduğu dünyada da görülen manzara kısaca şöyleydi:

-Ahlâkî açıdan tefessüh etmiş bir insanlık

-Tahrif edilmiş bir din anlayışı

-Tahrip edilmiş, örselenmiş ve kendisine yabancılaşmış bir “fitrat.”

1 Prof. Dr. **ALİ ÇELİK** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fak.

İşte dünya böyle buhranlar içindeyken;

MS. 571 yılında Kur'an-ı Kerim'de (بَوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ) “ *ot bitmeyen bir vadî* ” diye anlatılan Mekke'de Hâşim oğulları öymağında Âmine'nin evinde bir çocuk dünyaya geldi. Yetim olarak dünyaya gözlerini açtı. Dedesi ona, Muhammed ismini verdi.

Güneş, o sabah bir başka doğuyordu !..Süleyman Çelebi Mevlidinde bu durumu şöyle dile getiriyor:

**Yâradılmış cümle oldu şâdümân
Gam gidûp âlem yenîden buldu cân**

**Cümle zerrat-ı cihân idûb nidâ
Çağrışûben dediler kim merhabâ**

**Merhabâ ey âli sultân merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfan merhabâ**

Hz. Peygamber(s.a.v)'in nübüvvetiyle **dünya yeniden can** buldu.

O, insanlığa Allah'ın son mesajını, **Kur'an'ı tebliğ** ediyor, **Tevhid inancını** âleme ilân ediyordu. Tüm insanlığı kurtuluş ve refaha **İslâm'a** çağırıyordu. “**İman ediniz kurtuluşa erişiniz !..**” diyordu.

İslâm'ın getirmiş olduğu en temel ilke **Tevhid inancıdır**. “Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in Allah'ın Rasûlü olduğuna iman edip şehâdette bulunmaktır”. Bu esas :، أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله

Cümleleriyle ifâde edilmektedir. Bu esas, **bireysel mânâda Tevhid'i** anlatmaktadır. Toplumsal **mânâdaki tevhid** ise, **Uhuvvet/Kardeşlik inancı** ile tesis edilmiştir. Şu âyet bu gerçeği ifâde etmektedir: (إنما المؤمنون إخوة): “**Müminler kardeşdir..**” (Hucurât,10)

İslâm'ın temel toplumsal dinamiği, “**inanç birliği**” etrafında yoğunlaşan **mânevî kardeşlik duygusu** olmuş, **asabiyetten/ırkçılıktan** kaynaklanan, **farklılaşma ve çatışma** eğilimleri yok edilerek yerine, ilkelerini **Kur'an'ın belirlediği inanç ve değerler birliğine** dayalı bir **kardeşlik ruhu** konulmuştur.

“**Uhuvvet**” kelimesi Kur'an-ı Kerimde ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerinde, **Câhiliye** inancındaki “**soy birliğine ve kan bağına dayanan asabiyet**” kavramının karşıtı olarak “**tevhid inancını esas alan mânevî birliği, dayanışma ve paylaşma sorumluluğunu**” anlatmak üzere kullanılmaktadır. **İslâm'da “Uhuvvet/Kardeşlik” = “İnanç, amaç ve davranış birliği” dir.**

İslâm toplumunu birbirine bağlayan esas: “**Akide ve davranış birliği**” demek olan **UHUVVET / KARDEŞLİK**

Uhuvvet/Kardeşlik inancı, toplumun tüm fertlerinde bir **Mensûbiyet, Âidiyyet bilinci** oluşturuyor. Bu bilinç ise, inanmış insanın söylemlerinde ve eylemlerinde bir

Farkındalık meydana getiriyor. Yaptığı işin farkında olmak demek, **İslâmî bir şuur yüceliğine** ulaşmak demektir ki, onda; Allah inancı vardır, Sâlih amel vardır, Âhirette yaptıklarından hesaba çekilme vardır. Bunun için gerek Kur'an ayetlerinde, gerekse Hz. Peygamberin hadislerinde **Kardeşlik** üzerine hep vurgu yapılmıştır.

İlgili âyetlerden bazıları şöyledir:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ .

“Müminler ancak **kardestirler** Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki rahmete eresiniz.” (Hucurat: 10)

Bu âyette bir şeye vurgu yapılıyor o da: Kardeşlerin birbirleri arasında ıslah edici olmaları Ve bu konuda Allah'tan korkmaları. Bu bir emir, sorumluluk yüklüyor.

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“*Hep birlikte Allah'ın ipine (kitabına, dinine) sımsıkı sarılın Parçalanıp ayrılmayın Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün Hani siz birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmisti Böylece Allah'ın (bu) nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Siz ateş çukurunun tam kenarında idiniz, bu tehlikeden sizi O kurtardı .Allah size ayetlerini doğru yoldan şaşmayasınız diye böylece açıklamaktadır.*” (Ali İmran:103)

Ayetin verdiği mesaj:

-Kur'an'a ve onun hükümlerine **sımsıkı sarılmak**. Yani **ciddî olmak**
-Sonra geçmişini düşünerek **kardeşçe birlik içinde olmanın** getirdiği sonucu hatırlamak

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

“**İyilik ve takvada yardımlaşınız, kötülük ve düşmanlıkta değil**” (Maide 2)

Peygamberimizin Sünnetinde Kardeşlik

Getirdiği en temel ilke: **İslâm Kardeşliği/İnanç kardeşliği**

-Medine-İslâm Site devletinin temelleri, **İslâm kardeşliği** üzerine atılmıştır.
-Hicret eden **Mekkeli Muhacir, Medineli müslümanlarla /Ensar**'la kardeş yapılmıştır.

-Kardeşler olarak aralarında her şeylerini paylaşmışlardır.

Rasûlüllah (s.a.v)şöyle buyurmuştur:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Hiçbiriniz kendisi için istediğini (mü'min) kardeşi için istemedikçe iman etmiş olamaz.” Buhârî, İmân, 7; Müslim, İmân, 71.

Hadisin verdiği Mesaj:

-Kardeşlik, sözle olmaz, fedâkarlık ve diğergâmlık ister,bencillik değil

Rasûlüllah (s.a.v)şöyle buyurmuştur:

المُؤْمِنُ أَخُو الْمُسْلِمِ ، لَا يَظْلُمُهُ ، وَلَا يُسْلَمُهُ ، مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ
وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا
سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

“ Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu (düşmanına) teslim etmez. Kim, (mümin) kardeşinin bir ihtiyacını giderirse,

Allah da onun bir ihtiyacını giderir.

Kim müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, Allah da onu, kıyamet gününün sıkıntılarında kurtarır. Kim bir müslümanın (kusurunu) örterse,

Allah da Kıyâmet günü onun (kusurunu) örter.” (Buhârî, Mezâlim, 3)

Hadisin verdiği Mesaj:

Hadiste kardeşin, kardeşi hakkındaki alması gereken tavırların özelliği anlatılıyor

Rasûlüllah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

- "Kardeşinin felâket ve musîbete uğramasına sevinme. Allah Teâlâ ona rahmet eder, onu kurtarır da seni müptelâ eder.”

Rasûlü'llah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

- "Ashab'ım, zandan çekiniz! Çünkü zan, sözlerin yalanı çok olanıdır. Birbirinizin eksikliğini görmeğe ve işitmeye çalışmayınız, husûsî ve mahrem hayâtınızı da araştırmayınız! (Tecrid-i Sarih Terc.Kitabu'l-Edeb,XII,142,ha.1993)

Sonuç olarak:

-Kardeşlik hukuku demek, kul hakkına riayet etmek ve müslümanca yaşamak demektir.

-İslam Ahlakı, Kardeşlik ahlâkıdır.

-İslam Toplumunun tamamı birbiriyle kardeşlerdir.

-İslam toplumunda fertler hep birbirinin yanında ve yardımındadır.

-İslam toplumunda hiç kimse birbirini incitmez ne söylemiyle ne de eylemiyle

-İslam toplumunda herkes birbirine dua eder.

-İslam toplumunda edeb, her şeyden önce gelir. İslam, bir dirhem ilim için bin dirhem edebin gerekli olduğunu telkin eder.

-İslam toplumu tek kelimeyle Barış ve Huzur toplumdur.